

DET TABTE LAND

250 år tog det at **tømme, dræne, inddæmme og skamfere** dansk natur til ukendelighed. Forfatter Kjeld Hansen førte tilhørerne igennem massakren ved et foredrag på Aarhus Universitet

Af Gunver Lystbæk Vestergård
xguly@stiften.dk

»Det var tyskerne!«

Sådan begynder forfatter og journalist Kjeld Hansen sit foredrag om rovdriften på dansk natur. I baggrunden lyser billeder af brønde kronhjorte, en bedrøvet ræv, frugtbare enge, en slangeformet Skjern Å og mætte fugle op, mens han fortæller historien om skurkene bag: brutale liberalister, naive naturelskere, fæle nazister, liberale Venstremænd, kongefamilien, lykkeriddere og de alvorsfulde nyttemænd.

Det hele begyndte med Lille Vildmose i Nordjylland tilbage i 1760. Pietisten og Danmarks næstringste mand efter kongen, Adam Gottlob Moltke, ville prise Gud med nytligt arbejde. Han solgte derfor vildmosen til finansminister Heinrich Carl Schimmelmann, der tørlagde Tofte Sø, Birke Sø og Lille Sø frem til 1769 - Ja, de var begge tyskere. 250 år senere var 210 søer udtørret og 181 fjerde og bugte inddæmmede.

Efter nogle statslige dyk med Englandskrigene og en statsbankerot i 1813, kom der igen gang i landvindingerne fra 1830. Ikke mindst takket være en række teknologiske fremskridt. 4/5 af alle inddæmninger sker mellem 1830 og 1880.

»Der var en fremskridtsbegejstring i tiden og en tro på, at man kunne lave naturen om efter eget hoved. Vi fik demokrati og det frie initiativ, dampmaskinen gav os nogle voldsomme muskler at spille med, og Landbohøjskolen professionaliserede landvindingerne ved blandt andet at oprette en uddannelse i digebygning,« fortæller Kjeld Hansen, der samtidig med hævet stemme understreger, at bønderne ikke var de skyldige.

»Kun sjældent ødelagde bønderne naturen. De udviste som regel en sund skepsis.«

Tyskerne igen

Fra 1880 og frem til 1. Verdenskrig betød den billige jord i Amerika, at landvindingerne næsten ophørte. Så i 1917 blokeredes importen af kul fra England og i jagten på

! DET TABTE LAND

■ Foredraget tog udgangspunkt i bogen 'Det Tabte Land' af Kjeld Hansen fra 2008, som blev tildelt Dansk Forfatterforenings fagbogspris samme år.

■ Kjeld Hansen har tidligere skrevet bøgerne 'A Farewell to Greenland's Wildlife' (2001) og 'Der er et yndigt land' (2003). Han betragtes i dag som en af landets førende miljøskribenter.

brændsel, gik man i gang med moserne.

Næste milepæl er 1933 - året hvor Adolf Hitler kommer til magten i Tyskland og året for Kanslergadeforliget. To begivenheder der på hver sin måde forsegledede den danske naturs skæbne.

Ved Kanslergadeforliget valgte partiet Venstre og Thorvald Staunings regering blandt andet at besvare de kriseramte bønders råb om hjælp med loven om statsstøtte til grundforbedring. 50 procent kunne bønderne nu få dækket af deres landvindingsprojekter. Loven stod indtil 1983.

»Bonden sætter jo ikke sin pløj i møgjord som for eksempel en mose, men hvis han kunne få dækket halvdelen af udgifterne og låne resten? Alt det vi slås med at genetablere i dag, mistede Danmarks natur i den periode,« fortæller Kjeld Hansen.

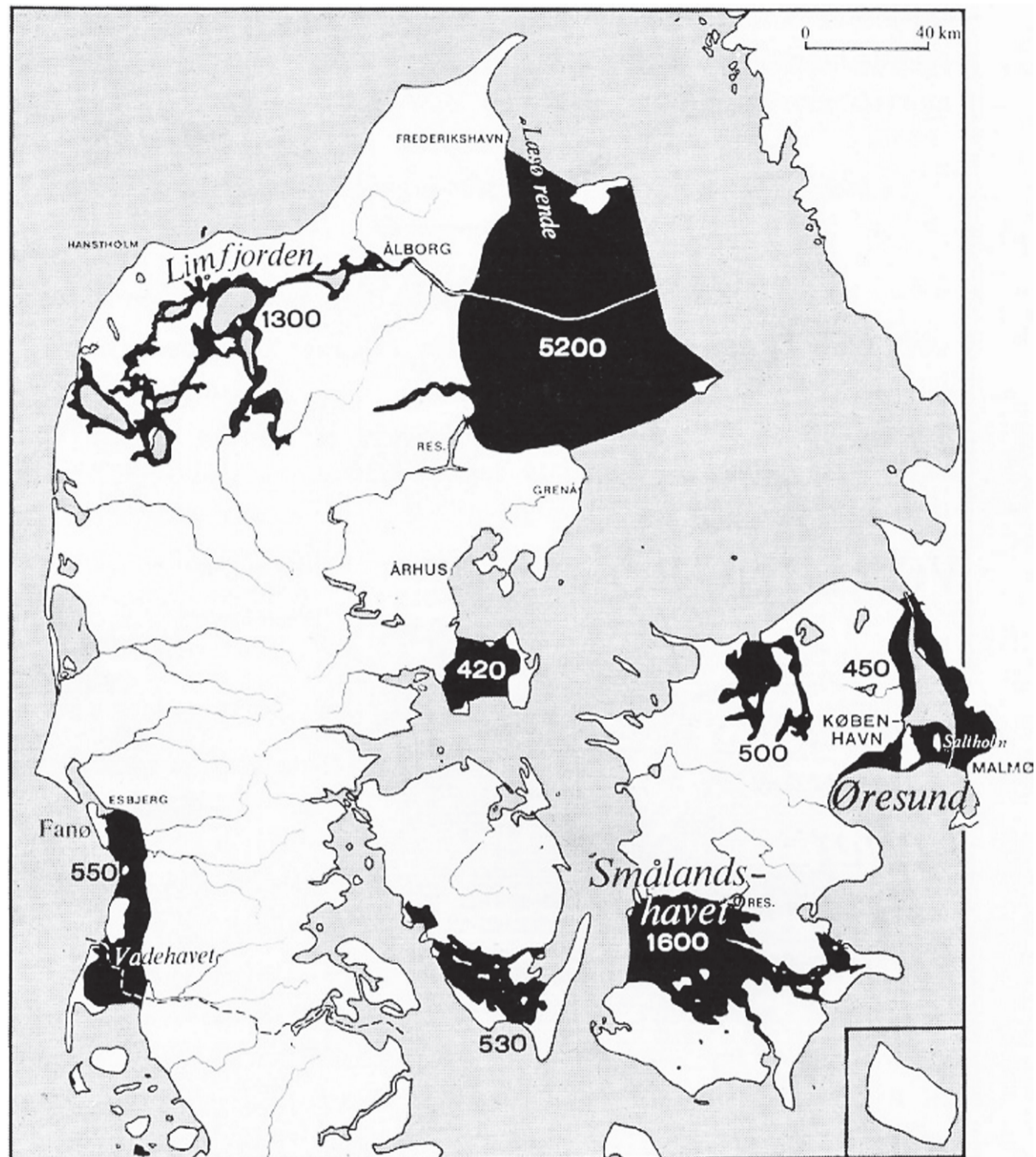
100.000 enkeltmandsprojekter blev finansieret fra få hektar til udtørringen af hele søer og moser.

I 1940 under den tyske besættelse blev støtten ændret til 66 procent og landvindingerne eskalerede.

»Fem onde år for Danmark blev fem gyldne år for landbruget,« hævder Kjeld Hansen.

Tilbage til naturen

Loven fra 1940 var egentlig en kriselov, men med nogle forskellige juridiske fiksfakserier bliver den stående til 1983 - dog bliver støtten sat ned til 25 procent i 1966, og dermed blev det urentabelt at fortsætte

Det kunne være gået langt værre for Danmarks natur. Her er det et kort fremlagt i 1966 af geografiprofessor Johannes Humlum ved Aarhus Universitet. Han hævdede, at hvis ikke man gennemførte hans forslag, ville Danmark ikke længere eksistere som selvstændig nation i år 2000.

projekterne.

I 1970'erne begyndte miljøbevægelsen at buldre, og så gik det stærkt den anden vej. Danmark skulle have sin natur tilbage. Millioner af kroner blev sat af til at sno år og fylde søer. I alt 75 genopretningsprojekter er hidtil blevet sat i gang. Men der er stadig lang vej til Danmark anno 1760.

»Med en rate på to til tre projekter om året skal vi frem til 2130, før vi bare har genoprettet skaderne fra 1940 til i dag,« slutter Kjeld Hansen sit foredrag.

! NATURVIDENSKABELIGE FOREDRAG

■ Foredraget Det Tabte Land var arrangeret af Det Naturvidenskabeligt Fakultet og Folkeuniversitetet. Det blev holdt 16. og 17. november og var det sidste i en række af offentlige naturvidenskabelige foredrag i år. Til marts vender konceptet tilbage.

■ Til efterårets fire foredrag havde 8.020 tilmeldt sig via nettet, og Det Tabte Land trak omkring 1900 i alt to aftener, det kørte.

■ De offentlige foredrag i Søauditorierne har siden 2005 været en stor succes. Fra kun at fylde det store auditorium 1, bliver alle seks auditorier nu taget i brug, og fra efteråret 2010 kører de også på Handels- og Ingeniørhøjskolen i Herning. Derudover vælger 200-240 at indlede aftenen med buffet, mens omkring 100-130 slutter den af på Steno Museet efter foredraget.

Forskere: Kronisk stress sidder i håret

Håret kan afsløre, om man lider af kronisk stress og i hvilket omfang. Dermed kan det være med til at afsløre, om man befinder sig i farezonen for kredsløbssygdomme eller hjerteanfald, skriver canadiske forskere ifølge Magasinet Arbejdsmiljø.

Den metode, forskerne har udviklet, bygger på måling af kortisol - et hormon, der udskilles mere af, når en person har stress. Traditionelt har man målt kortisolmængden i for eksempel spyt. Men det viser kun situationen på måletidspunktet.

Imidlertid findes kortisol også i håret. Og da man ved, at et hår vokser 1 cm om måneden, kan man ved at måle kortisolmængden i et 6 cm langt hår aflæse stressniveauerne et halvt år tilbage.

I forbindelse med forskningen, som foregik på Uni-

versity of Western Ontario blev der indsamlet 3 cm lange hårprøver hos 56 mænd, som blev indlagt med hjerteanfald.

Det samme skete i en kontrolgruppe - også med 56 mænd - der var indlagt af andre årsager end hjerte-

problemer. Og når man sammenlignede hårprøverne, var der klart mere kortisol i håret hos hjertepatienterne.

Der var ikke den store forskel på de to gruppers tilfælde af diabetes, forhøjet blodtryk, rygning eller familiehistorie i forhold til kredsløbs-

sygdomme, ud over at hjertepatienterne havde højere kolesteroltal. Forskerne konkluderede derfor, at når man havde korrigeret for de kendte risikofaktorer, så fremstod hårets kortisolindhold som den faktor, der bedst kunne forudsige hjerteanfald.